INFORMATION FRÅN **HÖLÖ MÖRKÖ HEMBYGDSFÖRENING** • DECEMBER 2020

UTDÖMT AVLOPP

Södertälje kommun har meddelat att det nuvarande avloppet från disk och toa i hembygdsgården *inte* får användas efter 2021.

Föreningen hyr fastigheten i Österby i Hölö av Trafikverket, som löst in fastigheten då den kommer att ligga nära den nya järnvägen. Sannolikt är att sträckningen av järnvägen kommer att dras nära E4 med ett skyddande plank eller vall mot bebyggelsen. Det innebär att Trafikverket eventuellt installerar avlopp för att senare sälja ”vår” fastighet som bostad.
Vi måste flytta!

VART SKA VI FLYTTA?

Hjälp oss att hitta en annan lokal för hembygdsgården inom vårt verksamhetsområde Hölö och Mörkö socknar! Vi tar tacksamt mot alla förslag.

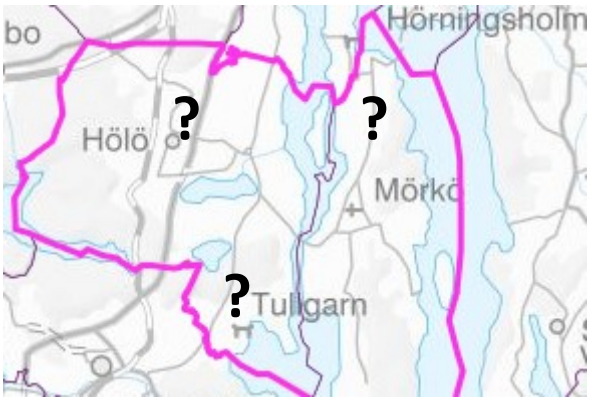

Hörningsholm — Finns något lämpligt på Mörkö?
Tullgarn — Finns där en lämplig byggnad som skulle passa?
Södertälje kommun — Äger kommunen något som skulle passa?

Vi letar inte efter ett ”pittoreskt torp” utan det kan nästan vara vilken byggnad som helst, som kan husera vårt kulturella arv och vara en arbetsplats för föreningen.

- En nedlagd butik?
- En utdömd bostad som kan användas som hembygdsgård?
- En nedlagd industrilokal?

När vi hittat rätt objekt kan det betyda att reparationer måste göras. Men allt behöver inte vara perfekt från första dagen. Även om vår kassa är begränsad så kan vi söka bidrag för att rusta upp. Det är däremot nödvändigt att eventuella hyror eller arrenden är symboliskt blygsamma och inte marknadsmässiga!

Styrelsens kontaktuppgifter hittar du på sista sidan i detta blad.

Basar på Oaxen.

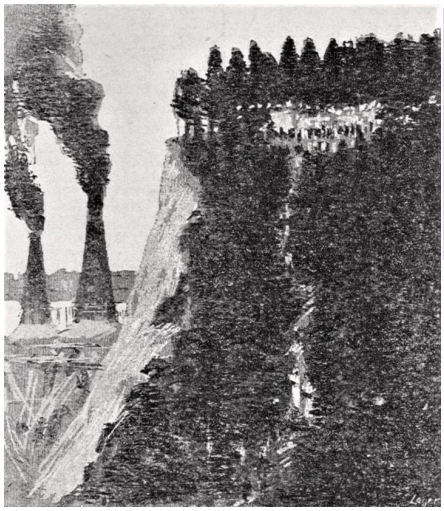

Stockholms-Tidningen — Stockholms Dagblad publicerade denna berättelse söndagen den 5 juli 1936. Författaren var ***Erik Asklund*** som hyrde ett av ”Syrentorpen” på Mörkö. Teckningen bär signaturen ”Lager” och föreställer Oaxens dansbana 40 meter upp på berget ovanför kalkugnarna mot Himmerfjärden.

Fotot på dansbanan är troligen från 1920-talet. Fotograf var Verner Lennholm som var kalkbruksarbetare på Oaxen. När kalkbrytningen upphörde 1975 var miljön sedan länge sprängd i bitar. Idag finns där en djup krater fylld med öns mycket goda dricksvatten.

Oaxen är ett kalkbrott i södra skärgården, närmare bestämt mellan Mörkö och Sorundalandet — en holme i Mörköfjärden, vars gråvita kalkstensklippor skimra i soldiset för förbipasserande seglare och motorbåtsförare, en vit ö med rykande, toppiga skorstenar, som påminna om bikupor, kringgärdad av kalkpråmar, bogserbåtar, engelska kolångare, när det är högsäsong och man arbetar för högtryck här ute. Namnet Oaxen, vars härledning och betydelse ortnamnsforskningen i sinom tid kommer att lämna besked, är emellertid känt av varje stockholmare, varje Söderbo och varje Norr-Mälarstrands-flanör, som någon gång promenerat utmed kajerna på ömse sidor om Riddarfjärden. Han har sett det på pråmarna vid kajen, de gråvita, dammiga pråmarna, som ligga där och knarra så behagligt under ljumma vårkvällar och sommarnätter, sida vid sida med de akterbreda vedskutorna och ettriga, blankputsade bogserbåtarna. Karta & Oaxen stod för inte så länge sedan målat på några plank vid sagda kajer; samma mystiska beteckning fanns också på en jätteskylt vid Liljeholmens gamla järnvägsstation, framför ett par av de där lustiga bikupsskorstenarna; de, liksom planken äro nu rivna, och Karta & Oaxen har försvunnit som firmanamn; A.-B. Skånska Cementgjuteriet har nämligen sedan länge haft sagda kalkbruk i sin ägo. Men namnet Oaxen får stå kvar på pråmarna. Karta är dock definitivt uteslutet, ty denna kalkholme, som ligger någon mil söder om Oaxen, åt Landsortshållet, har sedan länge upphört att lämna någon avkastning; den är tömd på kalk, och det är åtskilliga år sedan den sista pråmen lämnade dess härjade stränder och sönderbrutna bryggor med sin last av gråvit kalksten.

På Oaxen däremot arbetar man för fullt, i skift, dag och natt. Fyra ugnar brinna, i brotten dåna sprängskotten, tippvagnarnas lilla leksakståg rullar fram och tillbaka mellan ugnarna, och vid urtagen stå kalkarbetare och skyffla den brända kalken i kärror, som sedan rulla ner till kalkladorna för vidare befordran med pråmarna till staden.

Idag, en het sommardag, är det basar på Oaxen, den första för året. Jag har cyklat dit från syrentorpet på Mörkö och står nu i skymningen vid Getberget och väntar på motorbåten, som skall föra mig och några ungdomar över till ön. Från Oaxen hörs dämpat, svagt, tonerna från dansmusiken, dragspelet bryter igenom och kommer liksom svävande i milda, lockande toner över det sovande vattnet. Ett par flickor i vita klänningar, som vandrat omkring likt vålnader på bryggan, stanna plötsligt, stelna till och lyssna. Sedan hörs det dämpade töffljudet från motorbåten, som dyker upp ur mörkret, gör en sirlig sväng och lägger till vid bryggan. Jag får det hedrande uppdraget att hålla fånglinan, medan flickorna hoppa ner i båten, sedan stöta vi från och gå ut i kvällsdyningen, som mjukt och sakta vaggar oss fram mot Lycksalighetens ö. Flickornas fnitter tystnar, de stå med ansiktena vända mot den vita ön, där musiken fortfarande ljuder, dämpat och lockande. Allaredan nu skymta de glimmande lyktorna och ljusgirlanderna mellan det mörka lövverket, sedan växa långsamt öns gråvita kalkklippor ur mörkret, och basarområdet, med de blinkande ljusen, stiger uppåt, mot rymdens blå, högt över trädens lövmassor. Nere vid bryggan, snett för ett av de gamla brotten, lägger båten till, flickorna hoppa i land och försvinna arm i arm uppåt en slingrande gångstig mellan träden. Jag tar en promenad runt holmen, följer ett rostigt stickspår för tippvagnarna, halvt övervuxet av blommande hundlokor och midsommarblomster, och hamnar plötsligt inne i ett stort, väldigt brott, säkert en hundra meter i omkrets. De väldiga, gråvita klippväggarna resa sig framför en, likt valven till ett mäktigt tempel. Bottnen i brottet är översållad av vit kalksten, som lyser likt smältande snö i skymningen. Högt uppe, i brottets mynning blinka några stjärnor, matta och avlägsna, en mås kommer seglande på orörliga vingar, svagt belysta av solnedgångsskenet, och försvinner uppåt sjön. Från vassen utanför stranden hörs ändernas snatter, dyningen sorlar sakta mot stenarna.

Följande stickspåret kommer jag in i ett nytt brott, mindre än det förra, nästan övervuxet av ungbjörkar, aspar och blommande rönnar, vilkas vita klasar lysa egendomligt starkt i skymningens halvdager. Här öppnar sig fjärden mot den stora segelleden, där en utgående kutter glider förbi, med seglets vita vinge svävade över dyningen. Stickspåret går rakt mot en mörk öppning, en tunnel, och jag följer tveksamt efter, trevar mig utefter slippriga väggar, genom kalla luftkanaler, hamnar jag slutligen framför kalkugnarna.

Vilken egendomlig kontrast! Uppe på bergets höjder är det dans och musik, sorl av nöjeslysten ungdom, skratt och rop. Här nere bolma ugnarna ut sin stinkande rök genom de toppiga skorstenarna, vid urtagen stå gråvita skepnader och skyffla kalk, och på träplattformen kring ugnarnas eldstäder, där kolet glöder innanför en slöja av grå aska, på snedlutande galler, vandra eldarna omkring med sina skyfflar eller sitta ute i öppningarna och lyssna till dansmusiken och de suckande dyningarna. Det är avlösning, första nattskiftets män gå till sitt jobb. De andra rusa hastigt hem till barackerna på södra udden av ön för att klä om sig till basarbesöket och dansen. Jag följer långsamt efter dem, på slingrande stigar mellan kalklador och ugnar och kommer ner till en stor plan med föreningshus, disponentbostad och arbetarbaracker. Här härskar idyllen i skuggan av kol och kalk, rök och sot. Här blomma trädgårdarnas syrener och aklejor, här ligger rader av motorbåtar bredvid en fin, bastant brygga, här ljuder radiomusiken genom de öppna fönstren i baracker och villor, här doftar det av blommor och gräs, här är vila och frid, skymning och svalka från ugnarnas hetta, sprängskottens dån, eldstädernas ögonvärkande glödskimmer …

Men nu måste jag verkligen bese basaren. Det är en sådan där vanlig sommarbasar, anordnad av platsens idrottsförening, med ringkastning, skjutbana, kaffestånd och allt vad till den sortens fröjder hörer; en av de tusen sinom tusen liknande runt i den svenska landsorten. Jag har besökt sådana basarer från Malmö till Boden och från Ockelbo till Jorm; de voro alla lika. För två somrar sedan besökte jag en dylik sommarbasar i Haparandas utkanter och såg hur den norrländska ungdomen, till tonerna av en sagolikt outslitlig schlager, dansade sig varma i myrens dimmor; porslinskrossningens fröjder lockade en lappyngling till vilda anfall med träbollarna, skjutbanans pluff-ljud blev till eggande signaler för gästande finnpojkar från Torneå och Kemi. Ack vilka fröjder! Vilken black glädje! Låt gå för dansen, kaffet och läskedryckerna. Men det andra bjäfset, som bara lurar av lantarbetarungdomen deras surt förvärvade slantar, kunde väl slopas? Hoppas Fritidsutställningen i Ystad kan ge några uppslag i den vägen.

Musiken kommer närmare, sorlet från ett par hundra ungdomar stiger mot rymdens milda tystnad, över det svagt rasslande lövsuset. Jag går framåtlutad uppför en brant stig, som på ömse sidor är inhägnad med grova rep. Detta för att ingen skall gå miste och störta ner i brotten. Nu öppnar sig en liten platå mellan träden, belyst av lyktor, med rader av elektriska lampor, som lysa matt mot västers ljusa horisont. I dess mitt ligger dansbanan, till trängsel fylld av vaggande par. Runt omkring ligga stånden med kaffeservering, skjutbana m. m. Precis som vanligt.

Men det är verkligen en underbar stämning här uppe. Man grips genast av den. Det beror på läget, givetvis, men det är något annat också. Den ljusa natten, musiken, trampet från de dansande, kaffedoften och lövsuset. Den underbara utsikten över blånande fjärdar och mörka skogsåsar. Det avlägsna, dova ljudet från en ångare, som signalerar på lots utåt Landsort, en motorbåts stilla knatter, som punkterar tystnaden bortom stilla vikar. Och den svagt förnimbara doften av kalkugnarnas rök, som driver i tunna skyar över de dansandes huvuden och förflyktigas i den svaga nattvinden.

Manillatrossarnas repslingor smyga runt området, lysa mellan mörka granstammar och darrande aspar. Men man kan gott kliva utanför dem, sätta sig vid randen av det djupaste brottet och blicka ner i det stora svalget av mörker och tystnad. Några backsvalor, som kanske väckts av larmet och musiken, fladdra ut som läderlappar från sina bon, i branten och stiga mot den ljusnande rymden i nordväst, ute i gräset intill kanten larvar en igelkott, som förirrat sig hit upp till denna farliga plats och nu söker sig en säker tillflyktsort mellan buskarna. Inne i en vik långt borta lyser dimman vit in över vita fält; man tycker sig höra kornknarrarnas raspande läte i den daggiga klövern. Österhimlens grå gryning gulnar långsamt av den stigande solen …

Bakom sig hör man sorlet och musiken, i utkanterna börja paren ströva omkring och bli sittande i melankoliska poser, som dunkla siluetter mot gryningsljuset. Jazzbandet tystnar och så skriker en röst: - Damernas vals!

Från skjutbanan höras de sista skotten, det klirrar av servis och kopparslantar vid kaffeståndet, ynglingen vid entrébordet räknar biljetterna och kvällskassan. På en bänk sitter ett gammalt par och stirrar outtröttligt mot de dansande och cirkulerande paren; deras ansikten äro liksom utplånade i dunklet, deras blickar förlora sig i mängden och verka liksom milt vädjande; som om de sågo in i sin förlorade ungdom. Efter damernas sista vals resa de sig och försvinna nerför stigen.

Det ljusnar. Signalen till uppbrott är längesedan given. Man stormar i klungor nerför den branta, knaggliga stigen, några ta snedsteg och skråla för full hals. Just nu verka det som om deras glädje äntligen fick sitt utlopp. Ynglingarna sjunga hest lösryckta bitar ur populära schlagerrefränger; särskilt en tilltalar dem: Det var en kväll när allting kunde hända …

Men nere vid bryggan packa de ihop sig, sjunka ner på stockarna och tända nya cigarretter. Gryningen stiger ur dimmorna och verkar plötsligt starkt avslöjande, ett kallt, grått, obevekligt ljus, som hårt och skoningslöst skulpterar de gängliga kropparna, de stela, bleka ansiktena. Fjärdens blickstilla yta har plötsligt förlorat sitt djup, sina reflexer, den är grå och tom som vardagens morgon …

Nu kommer motorbåten från en brygga intill. På andra sidan holmen lägga också motorbåtarna ut med sina klungor av hemvändande ungdomar. Den här båten är stor och rymlig, men kan bara ta hälften av de väntande. I andra omgången följer jag med, sittande i stäven, och ser hur de grå brotten sakta lysas upp av det första gryningsskimret, glittrar i daggen och blänker i barackernas fönster.

På andra sidan väntar öns stora buss, några motorcyklar börjar smattra och fräsa i väg längs de slingrande vägarna. Jag bestiger min cykel, som är våt av dagg, och susar i väg. Ljumma dofter svepa förbi, blandade med kalla dunster från kärren, där dimman långsamt släpper sitt tag över tuvorna och skingras. Vid ett vägskäl står en klunga ungdomar och väntar. Man tar avsked av varandra där och försvinner på cyklarna mot gårdarna och torpen, rakt in i en ny morgon, en ny dag …

Erik Asklund

ODR Samhällsinformation Exklusiv

B PP Sverige, Port Payé

KERSTIN STRANDS MINNESFOND

Minnesfonden utlyser årligen bidrag till musikintresserade barn och ungdomar under 25 år för att främja ortens musikliv.

Utdelningen 2018 gick till två pianoelever i Hölöskolan i behov av utvalda noter och till tre elever som studerar vid Kulturskolans Avancerade Program i Södertälje (KAPiS).

Det kom ett tackbrev från modern till en av de tre sistnämnda.

”Så har den äntligen kommit! Flöjten som min dotter omsorgsfullt provade ut i Göteborg i somras. Tack vare stipendiet fick hon ihop tillräckligt för att kunna köpa flöjten vilket gladde henne mycket. Stort tack! ”

Läs på hemsidan hur du gör för att söka bidrag från fonden.

Pandemin begränsar våra aktiviteter...

Mörköcirkeln träffas sista måndagen varje månad och har inlett arbetet med att så småningom publicera Karin Davidssons anteckningar från de Mörköutflykter hon ledde i slutet av 1900-talet. Håll koll i kalendern om det blir ändringar!

I övrigt vill vi slå ett slag för en repris: Promenera i våra vackra bygder Hölö, Mörkö och Oaxen! Våra utflyktstips hittar du på hemsidan.

God Jul
&
Gott Nytt År

HÖLÖ MÖRKÖ HEMBYGDSFÖRENINGS STYRELSE 2020

Hans Kimsjö, ordförande	073 360 64 06
Kristin Bladh Ström, v ordf	073 641 53 98
Waltraut Neuschütz, sekr	070 147 23 17
Rasmus Eriksson, kassör	070 753 14 37
Börje Andersson	070 779 31 44
Magnus Hansson	073 906 69 44
Elisabeth Karlsson	072 211 01 80
Sonnie Kimsjö	08 550 605 31
Susanna Lundberg	070 752 54 00

ADRESS	Österby 30, 153 92 Hölö
E-POST	info@holomorkohbf.se
HEMSIDA	www.holomorkohbf.se
FACEBOOK	@holomorkohbf
PLUSGIRO	82 65 18-3
BANKGIRO	5495-3138

BLI MEDLEM!

Medlemsavgiften är 200 kronor för enskild medlem och 275 kronor för familj.
I avgiften ingår Årskrönikan som skickas i god tid före årsmötet.
Betala till plusgiro 82 65 18-3 *eller* bankgiro 5495-3138.
Anmäl dig samtidigt på hemsidan under fliken Föreningen/Bli medlem.